

תתן אמת ליעקב

רש"י פרק כה איש תם - אינו בקי בכל אלה, אלא כלבו כן פיו. **מי שאינו חריף לרמות קרוי תם** :

שלה"ק: זה ענין מה שכתב רש"י ויעקב איש תם, מי שאינו חריף לרמות קרוי תם. וקשה מה זה לשון אינו חריף, אינו יודע לרמות היה לו לומר. חריף פירושו ענין מהירה וקידום, כמו שכתב רש"י פרשת נח על וחורף, שעורים החריפים להתבשל מהר, כך יעקב אבינו לא היה ממחר ברמאות, רק אם התחילו עמו ברמאות אז נוהג ג"כ ברמאות, לקיים מה שנא' עם עקש תתפתל :

קול מבשר: איש תם וברש"י תם מי שאינו חריף לרמות קרוי תם. והקשה הרבי מלובלין ז"ל הא כתיב אחיו ברמאות? ותיירץ, שצריך האדם שיהיה אדון ואיש על המדות, ולא שיהיה בעצמו המדה. כמ"ש הרחמן על האכזרי כו'. שצריך שיהיה המדה טובה בידו, פעם להתנהג במדה זו לש"ש, ואם צריך לנהוג בהיפוכו לש"ש - כן יעשה. וז"ש **איש תם שהיה 'איש' על מדת התמימות**, ג"כ לדעת ולהבין מתי להיות תם.

בראשית רבה פרשה סה (יד) וילך ויקח ויבא לאמו אנוס וכפוף ובוכה.

רש"י בראשית כז (יט) **אנכי עשו בכורך** - אנכי המביא לך, ועשו הוא בכורך: **עשיתי** - כמה דברים כאשר דברת אלי: **(כז) ויאמר אני** - לא אמר אני עשו אלא אני :

אבן עזרא אנכי מי שאנכי ועשו בכורך. **ואחרים אמרו** כי בנחת אמר אנכי, ונשא קול במלת עשו בכורך. **ואלה דברי רוח**, כי הנביאים יתחלקו לבי חלקים. החלק הא' שליח במצות, והחלק השני נביאי העתיד, ואם יצטרכו לאמר דבר שאיננו כהוגן לא יזיק, רק השליח לא יתכן שיכזב כלל. גם הנה דוד בלבד דבריו... גם אלישע... וכן מיכיהו... וכן אמר דניאל... וכן אמר אברהם...

בראשית רבה פרשה ח א"ר סימון בשעה שבא הקב"ה לבראת את אדם הראשון, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים, וחבורות חבורות, מהם אומרים אל יברא, ומהם אומרים יברא, הה"ד (תהלים פה) חסד ואמת נפגשו צדק ושלוש נשקו, חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים, ואמת אומר אל יברא שכולו שקרים, צדק אומר יברא שהוא עושה צדקות, שלום אומר אל יברא דכוליה קטטה, מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכו לארץ הה"ד (דניאל ח) ותשלך אמת ארצה, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבון העולמים מה אתה מבזה תכסיס אלטיכסייה שלך, תעלה אמת מן הארץ, הדא הוא דכתיב (תהלים פה) אמת מארץ תצמח.

מגילה דף יג עמוד ב בשכר צניעות שהיתה בה ברחל - זכתה ויצא ממנה שאול, ובשכר צניעות שהיה בו בשאול - זכה ויצאת ממנו אסתר. ומאי צניעות היתה בה ברחל - דכתיב + בראשית כ"ט + ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא. וכי אחי אביה הוא? והלא בן אחות אביה הוא? אלא אמר לה: מינסבא לי? אמרה ליה: אין. מיהו, אבא רמאה הוא, ולא יכלת ליה. - אמר לה: אחיו אנא ברמאות. - אמרה ליה: ומי שרי לצדיקי לסגויי ברמיותא? - אמר לה: אין, (שמואל ב' כ"ב) עם נבר תתבר ועם עקש תתפל.

קול שמחה: זה שנשתמש שרצה ליקח את הברכות ברמאות, וזהו בחינת עשיו אשר הצדיקים משתמשים בו כידוע. כי אמיתת יעקב להוציא בולעו של אותו רשע מפיו, וזה א"א אלא בלבשת חלק ממדתו דהיינו הרמאות, כאמור עם עיקש ופתלתול. ולזה אמר אנכי עשיו בכורך כלומר בבחינה זו.

זוה"ק: תא חזי זמנא חדא הוה יתיב רבי שמעון ושאר חברייה, עאל קמיה רבי אלעזר בריה, אמרו ליה לרבי שמעון, מלתא רבתא בעינן למבעי קמך בעניינא דיעקב ועשו, איך לא בעא יעקב למיהב לעשו תבשיל דטלופחין עד דזבין ליה בכירותא דיליה, ועוד דאמר עשו ליצחק אבוהי ויעקבני זה פעמים, אמר לון בהדין שעתא אתון חייבים לקבלא מלקות, דהאמנתון לפתגמי דעשו, ושקרתון לפתגמי דיעקב, דהא קרא אסחד עליה ויעקב איש תם, ותו כתיב תתן אמת ליעקב, אלא כך הוא ענייניה דיעקב עם עשו, בגין דעשו הוה סני לבכירותא בקדמיתא, והוה בעי מניה דיעקב דלסבה ליה אפילו בלא כסף, הדא הוא דכתיב ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכורה.

ילקוט ש"קטנו: רבי נתן בשם רבי אחא התחילו כתלי הבית מרתיחין הוא דהוה אמר מי אפוא מי הוא זה שעתיד ליאפות בכאן אני או יעקב בני אמר ליה הקב"ה לא אתה ולא יעקב בנך אלא הוא הצד ציד. צידא היך ציידך פכור תרעיא היך תרעך פכור ומקולקל הדא הוא דכתיב לא יחרוך רמיה צידו לא יאריך ולא יאחר הקב"ה לרמאי ולצידו.

בראשית רבה פרשה סה טו ויאמר יעקב אל רבקה אמו הן עשו אחי איש שעיר... רבי לוי אמר משל לקוץ וקרח שהיו עומדין על שפת הגורן ועלה המוץ בקוץ ונסתבך בשערו, עלה המוץ בקרח ונתן ידו על ראשו והעבירו. כך עשו הרשע מתלכלך בעונות כל ימות השנה ואין לו במה יכפר, אבל יעקב מתלכלך בעונות כל ימות השנה ובא יוה"כ ויש לו במה יכפר, שנא' כי ביום הזה יכפר, רבי יצחק אמר ונשא השעיר עליו זה עשו שנאמר הן עשו אחי איש שעיר, את כל עונותם עונות תם, שנאמר ויעקב איש תם.

בראשית רבה פרשה סז ד כשמוע עשו את דברי אביו, א"ר חנינא כל מי שהוא אומר שהקב"ה וותרן הוא יתוותרון בני מעוהי, אלא מאריך אפיה וגבי דיליה, זעקה אחת הזעיק יעקב לעשו דכתיב כשמוע עשו את דברי אביו ויזעק זעקה והיכן נפרע לו בשושן הבירה שנאמר (אסתר ד) ויזעק זעקה גדולה ומרה עד מאד.

אוצר המדרשים: אפילו לצדיקי עולם משלם מידה כנגד מידה. דיעקב אבינו רימה באביו כשקיבל הברכות בעורות גדיי העזים - ובניו רימו בו בגדי עזים, דכתוב וישחטו שעיר עזים ויטבלו.

בראשית רבה פרשה פה (כ) וישלח יהודה את גדי העיזים וגו' אמר ר' יהודה בר נחמן בשם ר' שמעון בן לקיש... אמר הקב"ה ליהודה אתה רימיתיה באביך בגדי עזים חייך שתמר מרמה בך בגדי עזים.

מדרש תהלים פ ר' אבין אומר ואית דאמרי משמיה דרבי שמלאי, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע שלש דמעות שהוריד השלטתו מסוף העולם ועד סופו, ונתת לו שלוח בעולם הזה, כשתבא לראות עלבוננו וכשנשפוך נפשנו עאכו"כ.

זוהר חדש נח דף לט עמוד ב א"ר אלעזר בא וראה כמה יש לאדם ללכת בדרך ישרה, בא וראה מפני שנטל יעקב הברכות מעשו ברמאות, תדע לך שלא ניתן לשום אומה בעולם להשתעבד בישראל זולתי אומה של עשו:

בראשית רבה פרשה סז ג א"ר יצחק בא לקללו אמר לו הקב"ה הזהר שאם את מקללו לנפשך את מקלל דאמרת אורריך ארור.

ברכות לא: אמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה ואף על פי כן חוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת מאי תקנתיה אמר רב נחמן בר יצחק ליתבי תעניתא לתעניתא:

סנהדרין צז: אמר רבא מריש הוה אמינא ליכא קושטא בעלמא אמר לי ההוא מרבנן ורב טבות שמיא ואמרי לה רב טביומי שמיא דאי הוה יהבי ליה כל חללי דעלמא לא הוה משני בדבוריה זימנא חדא איקלעי לההוא אתרא וקושטא שמיא ולא הוה משני בדיבוריהו ולא הוה מייט איניש מהתם בלא זימניה נסיבי איתתא מינהו והוה לי תרתין בנין מינה יומא חד הוה יתבא דביתהו וקא חייפא רישה אתאי שיבבתה טרפא אדשא סבר לאו אורח ארעא א"ל ליתא הכא שכיבו ליה תרתין בנין אתו אינשי דאתרא לקמיה אמרו ליה מאי האי א"ל הכי הוה מעשה אמרו ליה במטותא מינד פוק מאתריך ולא תגרי בהו מותנא בהנד אינשי.

מהר"ל חדושי אגדות סנהדרין: ובענין זה אי אפשר שיעמוד האמת וכמו שאמרו במסכת ב"מ (כ"ג א') בני תלת מיילי עבידי צורבא מרבנן דמשני במיילי ואחד מהם בפוריא, וזה מפני כי הצניעות בשבילו ראוי שישנה... ר"ל מכח מדת הצניעות אין ראוי הגלוי. ועם כל זה מתו שני בנים כלומר כי כאשר נוטה אל השקר אף כי הוא ראוי מפני הצניעות, מ"מ כל שקר אין ראוי למציאות וגורם השקר ההעדור... ועם כל זה כ"כ גדול האמת והפך זה השקר שהוא העדר שהיה מביא השקר בענין זה העדר.

קהלת רבה: והאלהים יבקש את נרדף (קהלת ג) ...אפי' צדיק רודף רשע והאלהים יבקש את נרדף מכל מקום.

העמק דבר: שני גדי עזים טובים. אע"ג שהוא מרובה יותר ממאכל אדם. לפי הפשט הוא בשביל שני העורות על ידיו אמנם לפי הכלל בגמ' יומא דבכ"מ דכתיב שני הוא מיותר לדרשה. דגם בל"ז סתם רבים המה שנים. א"כ גם כאן מיותר תיבת שני. ובמדרש איי טובים לך וטובים לבניך. טובים לך שאתה נוטל ע"י את הברכות טובים לבניך שמתכפרים ע"י ביוה"כ. והיינו שני שעירי יוה"כ אי לשם ואי לעזאזל. והוא פלא מה שייכות אלו הגדיים לשני שעירי יוה"כ. אלא כך הענין דיש לדעת דכל מדה רעה שבעולם המה בכלל היצירה שברא הא' גם אותם כדכתיב יוצר אור ובורא רע. וע"כ יש בהם איזה טוב. וה"ז דומה לסם המות דודאי מזדמן עתים שהוא סם חיים לחולה. ומכ"מ נקרא סה"מ משום שעפ"י רוב הוא ממיית. וגם בעת שנצרך להשתמש לחיים נדרש דקדוק גדול עפ"י הרופא ובצמצום שלא יוסף כ"ש ויסתכן. כך כל מדה רעה המה טובים לשעה רצויה רק יש לזוהר שלא להשתמש במדה זו כ"א ע"י רב מובהק ובצמצום שלא יוסף על הצורך:

והנה הגיעה שעה ליעקב אבינו להשתמש במדת השקר וערמימות וה"ז עבירה לשמה. אשר גדולה היא בזמנה. כמו מצוה עצמה. וכיב"ז שני שעירים הא' לשם הוא קדושה והא' לעזאזל הוא כעין קרבן לכחות הטומאה ח"ו והוא מטמא. אבל מכ"מ בעתו ובזמן שצוה ה' ה"ז מצוה כמו השעיר לה'. והיינו דבר רבקה שיהיו שני גדיי וגו' כמו שני שעירי יוה"כ אי לשם ואי לעזאזל שניהם שוין במצותן אע"ג שזה לקדושה וזה להיפך. כך שתי המדות שיעקב עושה. הא' האמת בקיום מצות אמו והב' השקר שמרמה את אביו שניהם נחשבים למצוה ולהביא ע"י את הברכות. והנה אמרו רבבה שנענש יעקב אבינו על שגרם לעשו שצעק צעקה גדולה ומרה. וזה הביא שמרדכי צעק צעקה גדולה ומרה. ולכאורה קשה על מה זה נענש בצעקת עשו יותר ממה שגרם ליצחק אביו הצדיק שחרד חרדה גדולה. אבל הענין דלהשתמש בעבירה לשמה יש לזוהר הרבה שלא ליהנות ממנה כלום. ולא דמי לעושה מצוה דאע"ג שנהנה ג"כ המצוה עומדת במקומה. משא"כ עבירה לשמה. ההנאה שמגיע להגוף מזה בע"כ הוא עבירה. גבי האי שאמרו גדולה עבירה לשמה וראוי מייעל ומקשה והא קא מיתהני מעבירה. ואע"ג שודאי רשאה היתה משום פקו"נ כמש"כ התוס' מכ"מ לא היתה משתבחת ע"ז משום דהנאה שבוה נחשבת לעון. וה"נ בעבירה לשמה שעשה יעקב לא נהנה כלל בשעה שחרד יצחק ובודאי נצטער ע"ז אבל אנוס היה. משא"כ על צעקת עשו שמח בלבו ע"כ נענש שהרי גרם זה ע"י עבירה של שקר ואסור ליהנות מזה. ועי' מש"כ בס' שמות ל"ג כ"ז ראי לכלל זה ממקרא מפורש:

עולת רא"ה: פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל, בקנאו את קנאתי בתוכם, ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי. לכן אמר, הנני נותן לו את בריתי שלום. נגד מה שהיו השבטים מבזים אותו: "בן פוטי זה, שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז, הרג נשיא שבט מישראל", בא הכתוב ויחסו פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן", כי מה שקנאים פוגעים בו הוא דוקא קנאים המכוונים בטהר הכונה לשם שמים, וא"כ אמרו שזה שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז איך אפשר שתהי' קבועה בנפשו קנאה אמיתית בענין ע"ז ובת אל נכר, אלא שודאי תכונות רעות שמצד גזע אמו גרמו לו שיהי' נהנה ממעשי הרציחה, ח"ו, ואפילו אם מכוין גם לש"ש. אבל הקב"ה יחסו והודיע לכל, שטבעו של פנחס הוא כטבע זקנו אהרן הכהן, הטוב ואהוב לכל רודף השלום ובודאי רחוק מרציחה, והי' מעשהו זה נגד טבעו ורק לש"ש.

סנהדרין סב: המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה המתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה.

העמק דבר דברים יג (יח) ונתן לך רחמים. דמעשה עיר הנדחת גורם שלש רעות בישראל. א' שההורג נפש נעשה אכזר בטבע. והנה יחיד הנהרג בב"ד כבר נבחר לזה שלוחי ב"ד. אבל עיר שלמה בע"כ עלינו להרגיל כמה אנשים להרוג ולהיות אכזרים. ב' שאין לך אדם מאותה עיר שאין לו קרובים בעיר אחרת ומתגברת השנאה בישראל. ג' שנעשה קרחה ומיעוט בישראל. ע"ז הבטיח הכתוב שבוה שתעסוק בזה בלי שום הנאה מביזה ישוב ה' מחרון אפו. ונתן לך רחמים. מדת רחמים.

שפ"א תולדות תרל"ה: חז"ל דרשו הפסוק הצילה נפשי משפת שקר על יעקב אע"ה בעת שהוצרך לומר אנכי עשו בכורך. כי שקר אין לו רגלים, רק בני אדם המשקרים ע"י שדבוקים בשקר נותנין כח וקיום להשקר בעולם. אבל הצדיק שדבוק באמת, אף שנצרך להשתמש לפעמים גם בהשקר כמ"ש מותר לשנות מפני דרכי שלום. שמי שמכוין להאמת ואינו מדבק עצמו בהשקר יוכל עוד ע"ז לבטל השקר. כי עוה"ז נקי עלמא דשיקרא ולכן נצרך לפעמים לתקן העולם ע"י השקר עצמו. רק שצריך לזה סיעתא דשמיא שלא להתדבק הרצון בהשקר ח"ו. וז"ש הצילה נפשי דיקא שלא להתדבק בשפת שקר שמוציא מפיו כנ"ל.

יבמות סג עמוד א רב הוה קא מצערא ליה דביתהו, כי אמר לה עבידי לי טלופחי (עדשים) - עבדא ליה חימצי (קיטנית), חימצי - עבדא ליה טלופחי. כי גדל חייא בריה, אפיך לה. אמר ליה: איעליא לך אמך! אמר ליה: אנא הוא דקא אפיכנא לה. אמר ליה, היינו דקא אמרי אינשי: דנפיק מינד טעמא מלפך, את לא תעביד הכי, שנאמר: +ירמיהו ט"ו+ למדו לשונם דבר שקר העוה נלאו.

מגילה יב: שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה? א"ל אמרו אתם א"ל מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. א"כ שבשושן יהרגו, שבכל העולם כולו אל יהרגו א"ל אמור אתה א"ל מפני שהשתחוו לצלם. א"ל וכי משוא פנים יש בדבר א"ל הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים, והיינו דכתיב כי לא ענה מלבו. (ויבבגה לא שלחו את ידם)

